

11.4.2018

Eduskunnan hallintovaliokunta / 00102 Eduskunta / Hav@eduskunta.fi

ASIA: HE 16/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

VIITE: Eduskunnan hallintovaliokunnan pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta 19.4.2018 kokoukseen

Invalidiliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua yllä mainituista hallituksen esityksestä.

Invalidiliitto ry on fyysisesti vammaisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edustaa 146 jäsenyhdistyksensä kautta 30 000 fyysisesti vammaista ja toimintaesteistä suomalaista. Toiminta-ajatuksensa mukaisesti Invalidiliitto edistää näiden henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää.

YLEISET HUOMIOT

Lausunnossaan Invalidiliitto kiinnittää erityistä huomiota **vaikeimmin vammaisten ja harvinaista sairautta sairastavien ihmisten** sosiaali- ja terveyspalveluihin, mitkä poikkeavat useimmiten **elämänmittaisina palveluina** muiden kansalaisten palvelutarpeista. Vammaisen asiakkaan oikeuksien toteutumisen kannalta kriittisin piste on siinä, miten maakunnan liikelaitos pystyy **asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä** yhdessä vammaisen asiakkaan kanssa moniammatillisesti arvioimaan hänen yksilöllisen palvelutarpeensa siten, että **eri palveluntuotantotavoin muodostuva palveluketju on integroitu ja eheä**. Tällä hetkellä vammaisten palveluja järjestetään ja toteutetaan hyvin eriarvoisesti eri kunnissa. **Jatkossa lähtökohtana tulisi olla valtakunnallisesti yhdenvertaisesti saatavilla olevat yksilölliset vammaispalvelut.**

Esteettömällä toimintaympäristöllä, vammaispalveluilla, kuntoutus- ja apuvälinepalveluilla on vahva merkitys vammaisille ja harvinaissairaille ihmisille. Esteettöminä ja oikein järjestettyinä ne tukevat myös lakiuudistuksen yleistä tavoitetta väestöryhmien välisten hyvinvointi- ja terveyserojen vähentämisestä sekä taloudellisen tehokkuuden toteutumisesta. **Tavoitteiden toteutumista ja lakiuudistuksia on arvioitava läpileikkaavasti ja oikeudellisesti suhteessa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen asettamiin velvoitteisiin.**

11.4.2018

Valinnanvapaus antaa mahdollisuuksia vaikuttaa omiin palveluihin

Invalidiliitto lausui valinnanvapausluonnoksesta joulukuussa 2017. Tyydytyksellä olemme huomioineet, että nyt huhtikuussa 2018 käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen on tehty joitain Invalidiliiton esittämiä muutoksia.

Yksi tällainen muutos on henkilökohtaista budjettia kokeilevien hankkeiden nivominen valinnanvapauslain säännöksiin. Toinen Invalidiliiton ajama ja nyt hallituksen esitykseen kirjattu muutos on se, että esityksessä on perustellusti vahvennettu sitovan asiakassuunnitelman roolia.

Näin kiinnitetään erityistä huomiota asiakkaisiin, jotka tarvitsevat laaja-alaisesti yhteen sovitettavia palveluja tai paljon palveluja tai jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Tämä turvaa paremmin asiakkaan eri palvelutarpeiden integraation ja on erityisesti paljon palveluita tarvitsevien vammaisten ihmisten kannalta merkittävä asia. Lisäksi asiakassetelillä hankittavia eri sosiaali- ja vammaispalveluita vahvistettiin nostamalla ne pykälätasolle, kuten Invalidiliitto esitti.

Näemme, että hallituksen esityksen valinnanvapausmalli tuo vaikeavammaisille ihmisille uusia mahdollisuuksia vaikuttaa omien palveluiden järjestämiseen. Samalla se mahdollistaa uusien palveluiden ja kokonaisuuksien toteuttamisen nimenomaan vaikeavammaisille ihmisille.

Kuitenkin on huomioitava, että vammaisilla kansalaisilla on usein heikot mahdollisuudet vaikuttaa omiin palveluihinsa, minkä lisäksi he ovat keskimääräistä enemmän riippuvaisia yhteiskunnan palvelujärjestelmistä. Tämän vuoksi palvelujärjestelmän on oltava läpileikkaava, aidosti kuunteleva ja osallistava. Sen on otettava kaikissa vaiheissa huomioon vammaisten ihmisten yhteiset ja yksilölliset vamman tai sairauden edellyttämät palvelutarpeet. YK:n vammaisyleissopimus ja sen perusteella juuri julkaistu YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2018 - 2019 asettavat vahvan velvoitteen osallistaa vammaiset ihmiset heitä koskevissa kysymyksissä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Invalidiliitto kiinnittää valinnanvapauslakiesityksessä huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- Sote- palveluiden esteettömyys sekä hoito- ja tutkimusvälineiden saavutettavuus on kirjattava pykälätasolle osaksi maakunnan palvelutuotannolle asetettavia ehtoja.
- Sosiaali- ja vammaispalveluihin annettavan asiakassetelin hallintopäätöksen tulee olla muutoksenhakukelpoinen.
- Kuluttajaoikeudellinen asema on laajennettava koskemaan myös henkilökohtaisen budjetin avulla hankittuja palveluja ja sisältöjä koskevia virhetilanteita.

11.4.2018

- Kotiin vietävissä palveluissa on selvennettävä vammaispalveluiden osalta, mitkä luetaan kotiin vietäviksi palveluiksi. Jäävätkö esimerkiksi vaikeavammaisten henkilökohtainen apu sekä valmennus ja tuki soveltamisalan ulkopuolelle?
- Monikanavarahoituksen uudistamisen yhteydessä on ratkaistava ja turvattava vaikeimmin vammaisten ihmisten erityiskulkuneuvon käyttöön liittyvä korvaus Sote- palveluiden käytössä.
- Katkeamattomat palveluketjut ovat sote-palveluiden ydin. Ne on turvattava myös paljon palveluita tarvitseville vammaisille ihmisille.
- Palveluohjausta tulee kehittää sekä hyödyntää siinä vertaistukea. Järjestöt ja kokemusasiantuntijat tulee ottaa mukaan palveluiden kehittämiseen.
- Asiakkaan edun mukaisesti henkilökohtainen budjetti on turvattava kaikissa ehdotetuissa sosiaali- ja vammaispalveluissa.

Hallituksen esitykseen tulee tehdä seuraavat muutokset:**Esteettömyys ja saavutettavuus on kirjattava osaksi maakunnan palvelutuotannolle asetettavia ehtoja**

Valinnanvapauden toteutumisen kulmakivi on, että sen piirissä olevat palvelut ovat esteettömiä ja saavutettavia. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus edellyttää esteettömyyden ja kaikille sopivan suunnittelun (universal design) ottamista kaiken palvelusuunnittelun ja toteuttamisen lähtökohdaksi. Näin palvelut ovat yhdenvertaisesti myös vaikeasti liikuntavammaisten ihmisten saavutettavissa ja valinnanvapauden piirissä. **Esteettömyys koskee myös hoito- ja tutkimusvälineitä.**

Esteettömyyttä koskevia vaatimuksia palvelutuotannolle ei ole kirjattu lakiesitykseen. Tällä hetkellä useat terveydenhuollon palvelut sekä niissä käytettävät hoito- ja tutkimusvälineet ovat esteellisiä vaikeasti liikuntavammaisille ihmisille. Tämä aiheuttaa seulontojen ja monien muiden ennaltaehkäisevien terveydenhuollon toimenpiteiden poisjääntiä, lisäten merkittävästi matkakuluja ja myöhempiä hoitokuluja. On huomattava, että ns. esteettömyysasetuksen (asetus rakennuksen esteettömyydestä) edellyttämät minimivaatimukset eivät ole riittävä taso sote-palvelutilojen esteettömyydelle. Sen sijaan tilojen on mahdollistettava palvelujen tarjoaminen kaikille yhdenvertaisesti. YK:n vammaissopimuksen mukaan esteellinen ympäristö tai kohtuullisten mukautusten epäminen ovat syrjintää. Esteettömyysasetuksen mukainen tila voi toiminnallisuudeltaan olla riittämätön vaikeavammaisille asiakkaille, ja tilanne voidaan tulkita yhdenvertaisuuslain nojalla henkilön syrjinnäksi.

Palvelujen saavutettavuus tarkoittaa myös, että esimerkiksi tilojen esteettömyyttä koskevat tiedot tulee olla saatavilla verkkosivuilla, puhelimitse, ajanvarauksen yhteydessä yms., jotta asiakas voi arvioida kyseisen paikan soveltuvuuden vamman tai sairauden edellyttämää

11.4.2018

tarvetta vastaavaksi. Verkkopalvelujen tulee olla saavutettavuusdirektiivin mukaiset.

Esteellisyys johtaa valinnanvapauden toteutumattomuuteen sekä pahimmillaan hyvinvoinnin ja terveyden vaarantumiseen. Invalidiliitto edellyttääkin, että esteettömyys ja saavutettavuus tulee läpileikkaavasti integroida eri sektoreille maakunnan palvelutuotannolle asetettaviin ehtoihin sekä palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyihin sekä niitä koskeviin pykäliin. Esitämme tältä osin pykäläehdotukset lausunnon lopussa.

Sosiaali- ja vammaispalveluihin annettavan asiakassetelin hallintopäätöksen tulee olla muutoksenhakukelpoinen

Sosiaali- ja vammaispalveluihin asiakassetelin hallintopäätös tulee säätää muutoksenhakukelpoiseksi pykälätasolle. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että asiakassetelin antaminen olisi tosiasiallista hallintotoimintaa eikä asiakassetelin antamisesta tehtäisi valituskelpoista hallintopäätöstä. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että muutoin laissa viitataan sosiaalihuoltolain mukaiseen päätöksentekoprosessiin. Vammaispalvelulain perusteella järjestettävissä palveluissa tulee olla edelleen voimassa sen perusteella säädetty muutoksenhakuoikeus, kuten tälläkin hetkellä. Oikeusturvaa sosiaalipalveluissa ei tule huonontaa ja lain tulee tältä osin olla selkeä.

Kuluttajaoikeudellinen asema vahvistettava myös henkilökohtaiseen budjettiin

Henkilökohtaiseen budjettiin on ladattu paljon odotuksia erityisesti vammaispalvelujen osalta. Kuitenkin tähän mennessä käynnistetyt henkilökohtaisen budjetin kokeiluhankkeet ovat koskettaneet vammaispalveluita vain hyvin ohuesti. Kannatamme nyt esitettyä kokeiluhankkeiden nivomista valinnanvapauslain säännöksiin.

Esityksessä on täsmennetty kuluttajaoikeudellisen aseman suojaa markkinoinnin ja siihen liittyvän menettelyn osalta. Esitys ei edelleenkään kuitenkaan turvaa kuluttajaoikeudellista asemaa henkilökohtaisen budjetin asiakkaalle sopimusrikkomus- tai muissa palveluun liittyvissä laiminlyöntitilanteissa. Näissä tilanteissa asiakas joutuu ensisijaisesti itse kärsimään palvelun mahdollisista virheistä, ja tilanne on korjattava siten, että asiakkaalla on oltava kuluttajaoikeudellinen asema myös henkilökohtaisella budjetilla järjestettäviin palveluihin.

Tilanne on siis eri kuin asiakassetelissä, jossa noudatetaan kuluttajaoikeudellisia säädöksiä jo voimassa olevan lainsäädännön perusteella. Tosiasiallisen valinnanvapauden edellytyksenä on säätää kuluttajaoikeudellinen asema eri palveluinstrumenttien käytössä julkisen sosiaalihuollon asiakkuuden rinnalle.

Kotiin annettavat palvelut on täsmennettävä

Tilanteessa, jossa asiakas tarvitsee sekä kotiin vietäviä palveluita että erityissairaanhoidon palveluita, ilmenee epäselvyyttä. Kotiin vietäviä palveluita tulee täsmentää. Tämä on tarpeen erityisesti vammaispalveluiden perusteella tuotettavien erityyppisten palvelu- ja tukitoimien osalta. Käytännössä voi käydä niin, ettei oman maakunnan liikelaitoksen valitsemilla palveluntuottajilla ole asiakkaalle sopivia ja asiakkaan valinnan mukaisia kotiin vietäviä palveluita, mutta toisen maakunnan liikelaitoksen valitsema palveluntuottaja tuottaa omalla palveluysiköllään kuitenkin kyseisessä asiakkaan asumassa maakunnassa kotiin vietäviä palveluita, jotka vastaisivat asiakkaan tarpeita. Tällaisissa tilanteissa asiakkaalle tulisi antaa mahdollisuus valita yhdenmukaisesti palveluntuottaja valtakunnallisesti, kuten

11.4.2018

muissakin asiakassetelipalveluissa. Yhdenvertaisuus valinnanvapauteen ei toteudu, jos vaikeimmin vammainen henkilö ei kotiin vietävien palvelujen osalta esim. vammaispalvelujen asiakkaana kykene valitsemaan vapaasti maakunnan liikelaitosta, kun kotiin vietävät palvelut estävät sen.

Hallituksen esityksessä on lisäksi asetettava lausumat seuraavista asioista:**Laissa määriteltävä palveluohjaus**

Esityksessä on perustellusti vahvennettu sitovan asiakassuunnitelman roolia ja kiinnitetty erityistä huomiota asiakkaisiin, jotka tarvitsevat laaja-alaisesti yhteen sovitettavia palveluja tai paljon palveluja tai jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Näillä keinoin voidaan turvata paremmin asiakkaan eri palvelutarpeiden integraatio.

Monet vammaiset ihmiset eivät kuitenkaan osaa käyttää oikeuttaan valita, jos he eivät saa apua ja tukea. Palveluohjauksesta puhuttaessa on toistaiseksi kuitenkin epäselvää, miten se käytännössä toteutetaan. Palveluohjausta tulee kehittää sekä hyödyntää siinä vertaistukea. Järjestöt ja kokemusasiantuntijat tulee ottaa mukaan palveluiden kehittämiseen.

Laissa onkin määriteltävä yksilöllinen palveluohjaus ja edellytettävä tuetun päätöksenteon ratkaisemista itsemääräämisoikeuslainsäädännön säätämisen yhteydessä. Toteamme kuitenkin, että päävastuun palveluohjauksesta on jatkossakin oltava julkisella toimijalla järjestöjen täydentäessä palvelua omalla osaamisellaan ja verkostoilla.

Asiakkaan edun mukaisesti henkilökohtainen budjetti on turvattava kaikissa ehdotetuissa sosiaali- ja vammaispalveluissa

Esitettyä linjausta siitä, että lähtökohtaisesti sellaiset palvelut, joissa palvelu pitää sisällään jonkin rahamääräisen tuen maksamisen suoraan yksityishenkilölle (kuten omaishoidontuki, perhehoito tai henkilökohtaisen avun työnantajamalli) ei ole tarpeen sisällyttää kyseistä osaa palvelusta henkilökohtaiseen budjettiin, on pidettävä kannatettavana. Invalidiliitto toteaa kuitenkin, että nämäkin palvelut tulee olla mahdollista järjestää henkilökohtaisella budjetilla tilanteissa, joissa se on asiakkaan edun mukaista.

Monikanavarahoituksen uudistamisen yhteydessä on turvattava vaikeimmin vammaisten ihmisten erityiskulkuneuvon käyttöön liittyvä korvaus Sote- palveluiden käytössä

Maantieteelliset välimatkat sekä matkakorvausjärjestelmiin liittyvät matkan pituuteen liittyvät, sairausvakuutus- ja vammaispalvelulaissa olevat rajoitukset aiheuttavat tosiasiallisen haasteen valinnanvapauden yhdenvertaiselle toteuttamiselle. Näin tulee tapahtumaan varsinkin erityiskulkuneuvoa käyttävien vaikeimmin vammaisten ja harvinaissairaiden henkilöiden kohdalla. Monikanavarahoituksen uudistamisen yhteydessä on ratkaistava ja turvattava vaikeimmin vammaisten erityiskulkuneuvon käytöstä aiheutuvien kulujen korvattavuus. Tämä edellyttää erityistä lausumaa valinnanvapauden toteutumisen osalta, jottei vaikeimmin vammaisten henkilöiden tasa-arvo palveluiden valinnanvapauden suhteen vaarannu.

11.4.2018

Invalidiliiton yksityiskohtaiset pykäläehdotukset

Invalidiliitto ehdottaa seuraavaa lisäystä, 26§ *Asiakassetelipalveluntuottajan valinta 1 mom.*;

”Asiakkaalla on oikeus valita asiakassetelillä annettavan palvelun tuottajaksi yksityinen palveluntuottaja, jonka jokin maakunta on hyväksynyt asiakassetelipalveluntuottajaksi. Jollei valittavana ole kyseistä palvelua tuottavaa asiakkaalle sopivaa asiakassetelipalveluntuottajaa, maakunnan liikelaitos vastaa palvelun tuottamisesta asiakkaalle muulla tavoin. **Asiakkaan ja maakunnan hyväksymän asiakassetelipalveluntuottajan väliseen suhteeseen sovelletaan kuluttajansuojalakia (38/1978).**”

Invalidiliitto ehdottaa seuraavaa lisäystä valinnanvapauslain 6 luku ”Henkilökohtainen budjetti”, 30 § 2 mom. ”Menettely henkilökohtaisen budjetin käyttämisessä”;

”Henkilökohtaisen budjetin myöntäminen edellyttää asiakkaan palvelutarpeen arviointia, asiakassuunnitelman laatimista ja henkilökohtaista budjettia koskevan päätöksen tekemistä. Asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarpeen arvioinnissa sekä asiakassuunnitelman ja hallintopäätöksen tekemisessä on noudatettava, mitä niistä muualla lainsäädännössä säädetään. **Päätökseen tulee kirjata ne tarpeet, joihin henkilökohtaisella budjetilla vastataan sekä niiden arvon määrittymisen peruste.**”

Invalidiliitto ehdottaa seuraavaa lisäystä valinnanvapauslain 6 luku ”Henkilökohtainen budjetti”, 30 § 4 mom. ”Menettely henkilökohtaisen budjetin käyttämisessä”;

”Asiakkaalla on oikeus valita henkilökohtaisella budjetilla annettavien palvelujen sisältö ja palvelujen tuottajat tai palvelut toteuttavat henkilöt henkilökohtaista budjettia koskevan päätöksen ja asiakassuunnitelman mukaisesti. Jollei valittavana ole kyseistä palvelua tuottavaa asiakkaalle sopivaa palveluntuottajaa, maakunnan liikelaitos vastaa palvelun tuottamisesta asiakkaalle muulla tavoin. **Asiakkaan ja palvelun tuottajan väliseen suhteeseen sovelletaan kuluttajansuojalakia (38/1978).**”

Invalidiliitto ehdottaa seuraavaa lisäystä valinnanvapauslain 10 luku Palveluntuottajalle suoritettavat korvaukset 71 § 2 mom. jos kuitenkin henkilökohtaista avun työnantajamallia on tarkoitus järjestää henkilökohtaisella budjetilla, ”*Korvaukset annettaessa palvelua henkilökohtaisella budjetilla*”;

”Palveluntuottajan on toimitettava riittävät tiedot asiakkaalle annetuista palveluista ja palvelujen tuottamisesta aiheutuneista kustannuksista maakunnan liikelaitokselle. Liikelaitos suorittaa korva-uksen viimeistään kahden viikon kuluttua siitä, kun se vastaanotti palveluntuottajan ilmoittamat tiedot palveluista ja niiden aiheuttamista kustannuksista. **Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 d §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetussa henkilökohtaisen avustajan työnantajamallissa työntekijän palkkaamisesta aiheutuvat kulut on kuitenkin korvattava etukäteen siten kuin asiakkaan henkilökohtaisen budjetin päätöksessä ja asiakassuunnitelmassa on todettu.**”

11.4.2018

Invalidiliitto ehdottaa seuraavaa lisäystä valinnanvapauslain 9 luku ”Palvelujen tuottaminen ja palvelun tuottajien velvoitteet”, 56 § 3 momentti. ”Palveluntuottajan velvollisuudet annettaessa palveluja asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin perusteella”;

”Asiakassetelipalveluntuottajan **ja henkilökohtaisen budjetin palveluntuottajan** on ilmoitettava 77 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tiedonantopalveluja käyttäen ajantasaisesti asiakassetelillä **tai henkilökohtaisella budjetilla** annettavat palvelut, mahdolliset asiakassetelin, **henkilökohtaisen budjetin** arvoa tai palvelun sisältöä koskevat ehdot, **palvelun esteettömyys** sekä palveluihin pääsyn odotusajat. Tiedot on annettava asiakkaalle pyydettyä myös suullisesti tai kirjallisesti.”

Invalidiliitto ehdottaa seuraavaa lisäystä valinnanvapauslain 8 luku ”Palveluntuottajan hyväksyminen”, 52 § Luettelo palveluntuottajista;

”Maakunta ylläpitää julkisessa tietoverkossa olevaa luetteloa suoran valinnan palveluntuottajista ja asiakassetelipalveluntuottajista. Luettelossa on oltava ainakin tiedot palveluyksikön ja sen toimipisteiden sijainti- ja yhteystiedot, palveluntuottajan ja palveluyksiköiden vastuuhenkilöiden nimet yhteystietoineen ja tiedot palvelujen saatavuudesta **ja esteettömyydestä**. Maakunnan on annettava tiedot asiakkaalle pyydettyä myös suullisesti tai kirjallisesti.”

Invalidiliitto ehdottaa seuraavaa lisäystä valinnanvapauslain 8 luku ”Palveluntuottajan hyväksyminen”, 42 §:n 1 mom. ”Maakunnan asettamat ehdot palvelun tuottajille”;

”Maakunta voi asettaa suoran valinnan palvelun tuottajille sekä asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla annettavan palvelun tuottajille palvelujen laatua, voimavaroja, saatavuutta ja **esteettömyyttä sekä** palveluketjuja ja palvelujen yhteensovittamista koskevia, normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumista koskevia ja muita palvelujen tuottamiseen liittyviä ehtoja, joilla edistetään väestön terveyttä ja hyvinvointia sekä väestön palvelutarpeita vastaavien riittävien palvelujen yhdenvertaista saatavuutta maakunnassa tai jotka muutoin ovat tarpeen maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseksi.”

Invalidiliitto ehdottaa seuraavaa lisäystä valinnanvapauslain 8 luku ”Palveluntuottajan hyväksyminen”, 45 §:n 2 mom. ”Ilmoittautuminen suoran valinnan palvelun ja asiakassetelipalveluntuottajaksi.”;

Lisäksi ilmoituksessa on oltava seuraavat tiedot siltä osin kuin ne poikkeavat palveluntuottajien rekisterissä olevista tiedoista:

- 1) palveluyksikön nimi, sijainti ja yhteystiedot;
- 2) palveluyksikön toimipisteiden sijainti ja yhteystiedot sekä maantieteellinen alue, jolla palveluja on saatavilla, jos palveluja tuotetaan kiinteän toimipisteen ulkopuolelle;
- 3) palveluyksikön ja sen toimipisteiden tuottamat palvelut **ja palvelun esteettömyys**;
- 4) arvio siitä, mikä osa palveluista tuotetaan itse omana toimintana ja mikä osa

11.4.2018

hankitaan muilta palveluntuottajilta;
5) palvelut, joita on tarvittaessa tarkoitus hankkia muilta palveluntuottajilta;
6) palvelutoimintaan osallistuvan henkilöstön määrä ja koulutus; sekä
7) palveluntuottajan ja palveluyksiköiden yhteyshenkilöiden nimet ja yhteystiedot.

LOPUKSI

Invalidiliitto toteaa, että vammaisten ihmisten palveluiden toteutumista ja palveluiden järjestämistä sekä laatua vammaisten palveluiden valinnanvapauden ja toteutumisen osalta on seurattava niin valtakunnallisesti kuin maakuntatasollakin. Vammaisten ihmisten palveluiden huomioiminen tulee sisällyttää osaksi maakuntastrategiaa.

Helsingissä 11. huhtikuuta 2018

Petri Pohjonen
pääjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Elina Nieminen, lakimies (elina.nieminen@invalidiliitto.fi)

